

КОВАЛЬЧУК І. С.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
(Національного університету «Одеська
юридична академія»)

УДК 343.9.024:343.352(477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-3-1-3>

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ

У статті досліджено проблемні аспекти діяльності Національного антикорупційного бюро України. Приділено увагу недолікам законодавчого регулювання цього правоохоронного органу. Сформульовані власні пропозиції щодо вдосконалення діяльності Національного антикорупційного бюро України.

Ключові слова: корупція, Національне антикорупційне бюро України, гарантії незалежності, підслідність.

В статье исследованы проблемные аспекты деятельности Национального антикоррупционного бюро Украины. Уделено внимание недостаткам законодательного регулирования этого правоохранительного органа. Сформулированы собственные предложения по совершенствованию деятельности Национального антикоррупционного бюро Украины.

Ключевые слова: коррупция, Национальное антикоррупционное бюро Украины, гарантии независимости, подследственность.

The article deals with the problematic aspects of the activities of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine. The attention was paid to the disadvantages of legislative regulation of this law-enforcement body. Self-made suggestions on improving the activities of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine are formulated.

Key words: corruption, National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, guarantees of independence, accountability.

Вступ. Таке явище, як корупція, зародилося ще в давні часи, існує за різних форм правління та проявляється як у найвищих владних структурах, так і в житті суспільства. Саме слово «корупція» походить від латинського «corruptio», що означає «псування», «розбещення» [1, с. 578]. Отже, його можна розуміти як розбещення окремих державних службовців. Корупція є одним із найстрашніших явищ у державі, адже уповільнює економічний розвиток країни. З моменту отримання незалежності в Україні для боротьби з корупцією на різних рівнях державної влади створювалися стратегії, здійснювалися численні заходи та уповноважувалися різні правоохоронні органи. Проте достатнього результату ці спроби не дали, адже Україна досі сприймається як одна з найкорумпованіших держав у світі. Новим вузькоспеціалізованим правоохоронним органом із боротьби з корупцією стало Національне антикорупційне бюро України.

Проблемні питання боротьби з корупцією досліджені в роботах багатьох українських науковців і практиків у сфері юриспруденції, таких як П. Андрушко, В. Борисов, Р. Гре-

чанюк, М. Гуцалюк, В. Лисиченко, О. Новіков, Є. Скулиш, Є. Стрельцов, В. Чечерський, С. Шепетько та інші.

Проте питання діяльності Національного антикорупційного бюро України є не досить дослідженим у вітчизняній юридичній науці, що зумовлено насамперед тим, що цей орган повноцінно запрацював декілька років тому.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження основоположних елементів правового статусу Національного антикорупційного бюро України, адже це впливає на реалізацію завдань, які покладаються на зазначений орган.

Результати дослідження. Відповідно до частини 1 статті 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» Національне антикорупційне бюро України є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових.

Завданням цього органу є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці.

З огляду на завдання, які покладаються на Національне антикорупційне бюро України, доцільно зупинитися на підслідності цьому органу справ.

Відповідно до статті 216 Кримінального процесуального кодексу України детективи Національного антикорупційного бюро України здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених статтями 191, 206-2, 209, 210, 211, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 366-1, 368, 368-2, 369, 369-2, 410 Кримінального кодексу України, якщо наявна хоча б одна з таких умов:

1) злочин вчинено:

– Президентом України, повноваження якого припинено, народним депутатом України, Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, першим заступником та заступником міністра, членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Головою Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Головою Фонду державного майна України, його першим заступником та заступником, членом Центральної виборчої комісії, Головою Національного банку України, його першим заступником і заступником, членом Ради Національного банку України, Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником, Постійним Представником Президента України в Автономній Республіці Крим, його першим заступником і заступником, радником або помічником Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України;

– державним службовцем, посада якого належить до категорії «А»;

– депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатом обласної ради, міської ради міст Києва та Севастополя, посадовою особою місцевого самоврядування, посаду якої віднесено до першої та другої категорій посад;

– суддею, суддею Конституційного Суду України, присяжним (під час виконання ним обов'язків у суді), Головою Вищої ради правосуддя, його заступником, членом, інспектором Вищої ради правосуддя;

– прокурорами органів прокуратури, зазначеними в пунктах 1–4, 5–11 частини 1 статті 15 Закону України «Про прокуратуру»;

– особою вищого начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, органів та підрозділів цивільного захисту, вищого складу Національної поліції України, посадовою особою митної служби, якій присвоєне спеціальне звання державного радника податкової та митної справи III рангу й вище, посадовою особою органів державної податкової служби, якій присвоєне спеціальне звання державного радника податкової та митної справи III рангу й вище;

– військовослужбовцем вищого офіцерського складу Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України;

– керівником суб'єкта великого підприємництва, у статутному капіталі якого частка державної чи комунальної власності перевищує 50%;

2) розмір предмета злочину або завданої ним шкоди в 500 і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на час вчинення злочину (якщо злочин вчинено службовою особою державного органу, правоохоронного органу, військового формування, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого частка державної чи комунальної власності перевищує 50%);

3) злочин, передбачений статтею 369, частиною 1 статті 369-2 Кримінального кодексу України, вчинено щодо службової особи, визначеної в частині 4 статті 18 Кримінального кодексу України або в пункті 1 цієї частини.

Отже, Національному антикорупційному бюро України підслідні всі категорії корупційних злочинів, які містяться в Кримінальному кодексі України та вчиняються вищими посадовими особами України, або в разі, якщо злочином завдано великої шкоди.

З огляду на завдання й підслідність кримінальних проваджень важливим елементом правового статусу Національного антикорупційного бюро України є його незалежність, адже цей правоохоронний орган покликаний боротися з корупцією шляхом попередження, виявлення та розслідування кримінальних корупційних злочинів.

Відповідно до статті 4 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» його незалежність гарантується таким шляхом:

1) особливим порядком конкурсного відбору Директора Національного антикорупційного бюро України та вичерпним переліком підстав припинення його повноважень, що визначені наведеним законом;

2) конкурсними засадами відбору інших працівників Національного антикорупційного бюро України, їх особливим правовим і соціальним захистом, належними умовами оплати праці;

3) установленим законом порядком фінансування та матеріально-технічного забезпечення Національного антикорупційного бюро України;

4) визначеними законом засобами забезпечення особистої безпеки працівників Національного антикорупційного бюро України та їхніх близьких родичів, а також майна;

5) іншими засобами, визначеними наведеним законом.

З огляду на вказані вище гарантії незалежності Національного антикорупційного бюро України доцільно розглянути окремі з них більш детально. Отже, усі працівники Національного антикорупційного бюро України призначаються на посади на основі конкурсного відбору. Для цього створюються відповідні конкурсні комісії. Наприклад, комісія з проведення конкурсу на зайняття посади Директора Національного антикорупційного бюро України складається з 9 осіб, які визначаються Президентом України, Кабінетом Міністрів України та Верховною Радою України по 3 особи відповідно. Причому членами цієї комісії можуть бути особи, які мають бездоганну ділову репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет. За результатами конкурсу визначаються 3 переможці, з яких Президент України призначає одну особу на посаду Директора Національного антикорупційного бюро України. Конкурсний порядок відбору на посаду Директора Національного антикорупційного бюро України дає змогу стверджувати, що корупційні ризики під час добору кандидатів на посади в Національне антикорупційне бюро України зводяться до мінімуму, а відібрані працівники цього органу справді будуть незалежними у своїй діяльності.

Варто зауважити, що особливу роль у незалежності Національного антикорупційного бюро України відіграє його фінансове забезпечення. Задля стимулювання діяльності працівників цього органу в законі передбачено гідну оплату їхньої праці. Визначено, що посадові оклади працівників Національного антикорупційного бюро України встановлюються відпо-

відно до розміру прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року, і становлять:

- для Директора Національного антикорупційного бюро України – 50 прожиткових мінімумів;
- для першого заступника, заступника Директора Національного антикорупційного бюро України – 40 прожиткових мінімумів;
- для директора центрального або територіального управління Національного антикорупційного бюро України, керівника управління внутрішнього контролю центрального управління Національного антикорупційного бюро України, керівника підрозділу детективів – 30 прожиткових мінімумів;
- для заступника директора центрального або територіального управління Національного антикорупційного бюро України, заступника керівника управління внутрішнього контролю центрального управління Національного антикорупційного бюро України, заступника керівника підрозділу детективів – 28 прожиткових мінімумів;
- для керівника управління центрального управління Національного антикорупційного бюро України, керівника відділу внутрішнього контролю територіального управління Національного антикорупційного бюро України – 22 прожиткові мінімуми;
- для заступника керівника управління центрального управління Національного антикорупційного бюро України, заступника керівника відділу внутрішнього контролю територіального управління Національного антикорупційного бюро України – 21 прожитковий мінімум;
- для начальника відділу центрального управління Національного антикорупційного бюро України – 20 прожиткових мінімумів;
- для заступника начальника відділу центрального управління Національного антикорупційного бюро України – 19 прожиткових мінімумів;
- для начальника відділу територіального управління Національного антикорупційного бюро України – 18 прожиткових мінімумів;
- для заступника начальника відділу територіального управління Національного антикорупційного бюро України – 17 прожиткових мінімумів;
- для старшого детектива Національного антикорупційного бюро України – 22 прожиткові мінімуми;
- для детектива Національного антикорупційного бюро України – 19 прожиткових мінімумів;
- для інших працівників Національного антикорупційного бюро України – сума, що дорівнює 3 розмірам посадового окладу, встановленого Кабінетом Міністрів України для працівників, які займають відповідні посади в центральних органах виконавчої влади.

Серед гарантій безпеки працівників Національного антикорупційного бюро України законом передбачено, що під час виконання покладених на них обов'язків вони є представниками влади, діють від імені держави та перебувають під її захистом. Ніхто, за винятком уповноважених посадових осіб державних органів у передбачених законами випадках, не має права втручатися в їхню законну діяльність. В інтересах забезпечення особистої безпеки працівників Національного антикорупційного бюро України та членів їхніх сімей не допускається розголошення в засобах масової інформації відомостей про місце проживання цих осіб. Відомості про проходження служби працівниками Національного антикорупційного бюро України надаються з дозволу Директора Національного антикорупційного бюро України або його заступника. Такий підхід свідчить про намагання виключити незаконний вплив із боку осіб, щодо яких буде здійснюватися досудове розслідування, адже за суб'єктивним складом це посадовці вищих державних органів.

Висновки. Таким чином, з огляду на правовий статус Національного антикорупційного бюро України, а саме такі його складники, як завдання, підслідність справ Національному антикорупційному бюро України та гарантії незалежності, цей правоохоронний орган має бути основою для виявлення й розкриття корупційних злочинів у нашій державі, а в майбутньому – зменшення корупції загалом.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з додатками і доповненнями) / укл. і гол. ред. В. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2010. 1728 с.
2. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 47. Ст. 3040.
4. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 3186.

КОЗАКЕВИЧ О. М.,

аспірант кафедри загальнотеоретичної
юриспруденції

(*Національний університет*

«Одеська юридична академія»)

УДК 342.7

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-3-1-4>

**ГЕНЕЗИС ІДЕЇ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ
У ЗАГАЛЬНІЙ КОНЦЕПЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ**

Статтю присвячено теоретико-правовому дослідженню концепції права на доступ до правосуддя в системі прав людини. Розглянуто теоретичні підходи до вивчення цього поняття. Визначено, що з розвитком юридичної науки концепція права на доступ до правосуддя модернізувалася та вийшла за рамки класичного правосуддя.

Ключові слова: права людини, право на доступ до правосуддя, доступність, концепція прав людини, правосуддя.

Статья посвящена теоретико-правовому исследованию концепции права на доступ к правосудию в системе прав человека. Рассмотрены теоретические подходы к изучению этого понятия. Определено, что с развитием юридической науки концепция права на доступ к правосудию модернизировалась и вышла за рамки классического правосудия.

Ключевые слова: права человека, право на доступ к правосудию, доступность, концепция прав человека, правосудие.

The article is devoted to a theoretical and legal study of the concept of the right to access to justice in the human rights system. The theoretical approach to the Study of this Concept is considered. They determined that from the development of legal science the concept of the right to access to justice was modernized and went beyond classical justice.

Key words: human rights, right to access to justice, accessibility, concept of human rights, justice.

